

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse
Postboks 1093
5809 BERGEN
(Sendes kun per e-post til post@hkdir.no)

Eirik Tengesdal
Universitetslektor og gjesteforsker
Grefsenveien 51, H1006
0485 OSLO
+47 405 55 711
eirik@tengesdal.name
<https://eiriktengesdal.no/>
HK-dirs ref.: 24/00075

Oslo, 15.04.2024

HØRINGSSVAR TIL HK-DIR – FORSLAG TIL FORSKRIFT OM UNDERVISNINGS- OG FORSKNINGSSTILLINGER OG REKRUTTERINGSSTILLINGER

1 INNLEDNING

Det vises til HK-dirs høring av forslag til forskrift om undervisnings- og forskningsstillinger og rekrutteringsstillinger (HK-dirs ref.: 24/00075), med høringsfrist 19.04.2024. Undertegnede inngir følgende begrunnede kritiske merknader til høringsforslaget. (Klikkbare linker til ressurser/kilder er markert i blått.)

2 BEGRUNNEDE KRITISKE MERKNADER TIL HØRINGSFORSLAGET

2.1 FORSKNING MÅ MEDTAS I KVALIFIKASJONSKRAV TIL FØRSTELEKTOR (F. § 2-3) OG DOSENT (F. § 2-4)

Undertegnede anser det som svært uheldig at vitenskapelig produksjon ikke kan vektlegges i kompetansevurderingen til førstelektor og dosent (hhv. forslaget § 2-3 og § 2-4), og stiller seg bak [Forskerforbundets begrunnelser](#). Videre tilføyes at det ikke å kunne vektlegge forskning ved kompetansevurdering vil kunne utgjøre en systemisk barriere som fører til reduserte muligheter for ansettelse og redusert mobilitet og potensielle forsinkelser for opprykk eller overgang. Om forslaget om å fjerne adgang til å søke opprykk til førsteamanuensis (jf. avsnitt 2.3 og 2.7) innføres, samtidig som forskning tas ut fra kvalifikasjonskrav til førstelektor, vil en ansatt universitetslektor som oppnår doktorgrad kunne risikere å bli ytterligere forsinket med opprykk til førstelektor om vedkommende mangler bidrag til utviklingsarbeid og kvalifiserende forskningsbidrag sees bort fra.

Etter dette foreslås at forskning eksplisitt tilføyes i forslaget § 2-3 og § 2-4 (sistnevnte i hakeparenteser):

e. [vesentlige] bidrag til forskning og/eller faglig utviklingsarbeid på høyt [~~høyt~~ høyeste] nivå, i samsvar med internasjonale eller nasjonale standarder innen fagområdet/yrkesfeltet.

2.2 SKJERPINGEN AV KVALIFIKASJONSKRAV TIL FØRSTEAMANUENSIS MÅ STRYKES (JF. FORSLAGET § 2-5)

Undertegnede støtter ikke forslaget om å innføre et skjerpet kvalifikasjonskrav til førsteamanuensis i form av ordlyden «utover eget doktorgradsprosjekt» i § 2-5 første ledd bokstav b, og stiller seg bak [Forskerforbundets begrunnelser](#) om at det vil medføre problemer for dem som rekrutterer vitenskapelig ansatte direkte fra doktorgrad, som igjen fører til økt bruk av midlertidighet eller ansettelse på lavere stillingsnivå med påfølgende krav om sakkyndig vurdering for opprykk, samt at institusjonene selv kan stille slike krav i utlysning.

Videre bemerker undertegnede at dette vil medføre en unødvendig byråkratisering og uhensiktsmessig ressursbruk idet forslaget vil fjerne muligheten for såkalt administrativt opprykk til førsteamanuensis på grunnlag av oppnådd doktorgrad, uten bruk av sakkyndig komité, jf. gjeldende forskrift § 2-4 åttende ledd. Det vil fordyre og forsinke prosessene ytterligere. Subsidiært anføres at dette kun kan gjelde for dem som vurderes for ansettelse eller opprykk etter at forskriften trer i kraft (jf. anførsler i avsnitt 2.3 og 2.7 under); HK-dir intenderer neppe at de foreslåtte skjerpede kvalifikasjonskravene også skal ha tilbakevirkende kraft for ansatte som allerede etter gjeldende forskrift har blitt tilkjent kompetanse som førsteamanuensis utelukkende basert på oppnådd doktorgrad – slik at de i praksis ikke vil være kompetente som førsteamanuensis likevel. Hvilke prinsipielle konsekvenser medfører det?

Etter dette bes om at forslaget § 2-5 første ledd bokstav b strykes.

2.3 ADGANGEN TIL Å SØKE OPPRYKK TIL FØRSTEAMANUENSIS MÅ VIDEREFØRES (JF. F. § 3-4)

Det gjøres gjeldende at retten til å søke opprykk til førsteamanuensis fra stilling som amanuensis, høyskolelektor og universitetslektor må videreføres. Forslaget endrer opprykksadgang substansielt, men er påfallende ubegrunnet.

2.3.1 *Gjeldende rett med valgfritt karriereløp må videreføres, forslagens foreslåtte to karriereløp må revideres*

Etter gjeldende forskrift om ansettelse og opprykk § 2-4 kan ansatte amanuenser, høyskolelektorer og universitetslektorer som har tiltrådt i minst halv fast stilling eller åremålsstilling ved institusjoner under lov om universiteter og høyskoler søke opprykk til stilling som førsteamanuensis eller førstelektor.

Fra høringsdokumentets avsnitt 4.4.4 *Adgang til å søke opprykk (forslaget § 3-4)*, s. 36, hitsettes:

Dette innebærer at det ikke lenger blir mulig å søke opprykk fra universitets- og høyskolelektor til førsteamanuensis. Førsteamanuensis krever doktorgrad, og inngår i karrierestigen som leder til professor, mens universitets- og høyskolelektor fører videre til førstelektor og dosent.

Undertegnede kan ikke se at forslaget er begrunnet eller gjort rede for; intet beslutningsgrunnlag er lagt frem i høringen. Hvis sitatets siste setning er intendert som begrunnelse, gjøres gjeldende at denne er dårlig og uholdbar for ansatte som er ansatt etter gjeldende regler idet den forutsetter at søkeren er ansatt i en stilling som allerede er fastlåst til én stige (dosentstigen, slik HK-dir synes å legge til grunn). En slik forståelse strider med dagens regler (gjeldende forskrift § 2-4), hvor den ansatte i utgangspunktet selv har rett til å velge ønsket karrierestige. Det vises til figur 4.1 i Meld. St. 16 (2016–2017) for en skjematisk fremstilling over dagens stillingsstruktur med valgfri oppadgående karrieremobilitet; jf. med HK-dirs [egen fremstilling av ny modell med to karriereløp på PDF-s. 11–12](#) i presentasjon fra åpent møte 13.02.2024.

Om begrunnelsen er intendert nedtegnet i forslagens avsnitt 3.3 *Karrierestigene for ansatte i undervisnings- og forskningsstillinger*, jf. ønsket om å oppnå et tydeligere skille mellom professor- og dosentstigen, gjøres gjeldende at forslaget er mangelfullt idet universitets- og høyskolelektorstillingene ikke nevnes der. Videre vil fastlåsing av universitets- og høyskolelektorene til dosentstigen innebære en realitetsendring av dagens stillingsstruktur; allerede ansatte vil etter forslaget rammes med tilbakevirkende kraft. Uansett synes begrunnelsen å være mangelfull og basert på ideologi snarere enn faktiske sektorbehov og ønsker/innspill fra som ansatte rammes. For å sannsynliggjøre utbredte innsigelser fra rammede hitsettes derfor faktisk empiri fra en vitenskapelig artikkel som har undersøkt karriereplaner blant 232 universitetslektorer, hvor [en fjerdedel](#) har planer om å søke om opprykk til førsteamanuensis: 24,8 % av utvalget svarte at de ønsket å ta en doktorgrad og kvalifisere seg til førsteamanuensis, mens 48,3 % hadde som mål å kvalifisere seg til førstelektor (Smith, Hakel & Skjeldestad, 2020, s. 284).

Ansatte som allerede er i et doktorgradsløp og vil søke om opprykk ved oppnådd grad, blir skadelidende. Universiteter og høyskoler som skal ansette personer i undervisnings- og forskningsstillinger (UF-stillinger) vil også lide under dette. Inngangsstillingen ved mange universiteter og høyskoler er universitets- eller høyskolelektor. For personer som ennå ikke har oppnådd doktorgrad, vil en ansettelse i UF-stillingskategorien være en viktig mulighet både for universitet og vitenskapelig ansatte, ellers kan UH-sektoren i rekrutteringsarbeidet sitt gå glipp av dyktige kandidater som skal fullføre doktorgraden, men som på søknadstidspunktet ennå ikke har gjort det. Det vil være en fordel for universiteter og høyskoler at disse personene på enklest mulig måte kan få opprykk til førsteamanuensisstilling. Å sikre gode kandidater økonomisk trygghet og et interessant fagmiljø kan også bidra til at de fullfører doktorgraden. Videre gir det bedre forutberegnelighet for universiteter og høyskoler at ansatt universitets- eller høyskolelektor kan søke opprykk til førsteamanuensis, uten å risikere å miste kandidaten til annen arbeidsgiver når vedkommende oppnår doktorgrad og da ønsker å være ansatt med en stillingskode som gjenspeiler kompetansenivået og tilhørende arbeidsoppgaver.

Undertegnede støtter ikke HK-dirs forslag, som vil være innskrenkende og medføre store konsekvenser for ansatte og arbeidsgivere. Etter dette bes prinsipalt om at den nye forskriften revideres slik at gjeldende rett med valgfritt karriereløp videreføres, subsidiært at det ivaretas som en overgangsbestemmelse for dem som har blitt ansatt under dagens rettsregler. Prinsipalt ber undertegnede da at forslaget § 3-4 tredje ledd endres til:

Det kan søkes opprykk fra universitets- og høyskolelærer til universitets- og høyskolelektor, fra universitets- og høyskolelektor til førstelektor og førsteamanuensis, fra førstelektor til dosent og fra førsteamanuensis til professor.

2.3.2 Amanuensers opprykksadgang må ivaretas i regulær adgang eller i overgangsbestemmelse

Etter gjeldende rett har amanuenser opprykksadgang, men i forslaget er ikke dette videreført. I høringsforslaget synes ikke amanuensisstillingen å være nevnt overhodet, hvilket må ansees som mangelfullt. I 2023 var det ifølge HK-dirs egen database fremdeles 15,6 årsverk for fast stilling som 1010 Amanuensis (Database for statistikk om høyere utdanning (DBH), 2024). Undertegnede kan ikke se at denne ubegrunnede innskrenkningen avbøtes med alternative opprykksordninger eller overgangsbestemmelser. Således vil forslaget ramme ansatte amanuenser slik at de etter forslaget fratras enhver opprykksadgang. Selv om det legges opp til at amanuensisstillingen skal fases ut, må likevel nåværende ansatte amanuensers rettigheter ivaretas.

Det bes om at ny forskrift imøtekommer behovet for å ivareta ansatte amanuensers gjeldende adgang til å søke opprykk til førsteamanuensis eller førstelektor.

2.3.3 *Systemiske barrierer forsinket og fordyrer reellt opprykk til førsteamanuensis (jf. f. § 3-4 og § 3-6)*

Forslaget har en annen trolig utilsiktet konsekvens som strider med sunn fornuft: Selv om det foreslås å fastlåse universitets- og høyskolelektorer til dosentstigen ved kun å tillate direkte opprykk til førstelektor (forslaget § 3-4 tredje ledd), foreslås det likevel samtidig adgang til å søke overgang fra førstelektor til førsteamanuensis (forslaget § 3-6 annet ledd). Selv om det ikke er en rettighet, kan en universitetslektor likevel i prinsippet til slutt oppnå å bli førsteamanuensis. Det gjøres gjeldende at dette vil medføre uhensiktsmessig ressursbruk og unødvendig byråkratisering (jf. foreslått behov for kompetansevurdering selv ved oppnådd doktorgrad), samt forsinkelser for en kandidat med doktorgradskompetanse som kanskje i tillegg må skaffe seg førstelektorkompetanse for å kunne kvalifisere til opprykk der. Dette sammenholdt med karantenetidsbestemmelsene for sakkyndigvurdering på to–tre år, jf. forslaget § 3-4 og § 3-6, tilsier at rammede ansatte vil lide av forsinket lønnsopprykk mv.

Etter dette gjentas anmodning om at nåværende rett til opprykk fra u-/h-lektor til førsteamanuensis videreføres.

2.4 **OPPRYKKSADGANGEN MÅ UTVIDES TIL FRATREDELSE (JF. F. § 3-4 SYVENDE LEDD)**

Forslaget om at den ansatte må ha minimum ett år igjen av ansettelsesperioden for å kunne søke opprykk, jf. forslaget § 3-4 syvende ledd, støttes ikke. Det vises til hensyn som god personalpolitikk og det å ivareta en arbeidstagers lange og tro tjeneste med anerkjennelse av faglige bidrag og kompetanse, samt økonomi. Derfor foreslås at adgangen utvides frem til siste skjæringspunkt for fratredelse, med endret ordlyd i § 3-4 syvende ledd:

Den ansatte kan søke opprykk i perioden som ansatt. Institusjonen plikter å gjennomføre kompetansevurderingen dersom søknaden er levert innenfor ansettelsesperioden.

2.5 **KARANTENETIDSBESTEMMELSENE MÅ OPPMYKES (JF. F. § 3-5 SYVENDE LEDD)**

Undertegnede støtter ikke forslaget § 3-5 syvende ledd om at hvis en søknad om opprykk blir avslått grunnet manglende innfrielse av kvalifikasjonskrav tidligst kan sendes tre år etter at forrige søknad ble sendt institusjonen. Det gjøres gjeldende at hensynene til det å ivareta arbeidsgivers styringsrett, behov for forutberegnelighet og planlegging av undervisning og forskning (derunder f.eks. professorkompetansekrav i prosjektsøknader), den ansattes arbeids- og lønnsforhold, osv., må veie tyngre enn det å ivareta likepraksis på tvers av landets institusjoner. Det vil i praksis føre til negative konsekvenser for de fagmiljøer eller institusjoner som er mer effektive enn andre.

En sammenligning med gjeldende rett gis angående det å utvide karantenetiden fra to til tre år på s. 38–39: «Dersom komiteen bruker ett år, vil karantenetiden bli like lang som den ville blitt etter dagens regler, det vil si ett år fra innlevert søknad og to år etter avslag.» Likevel åpner dagens regler for at en ansatt kan sende ny søknad før det har gått tre år hvis komiteen bruker mindre enn ett år. Det vises til at forslaget ikke lovfester en saksbehandlingstid på ett år. Videre anføres det selv i forslaget på s. 36: «Ett år er valgt fordi det i dagens forskrift er ett år som brukes som målestokk på hvor lang tid det maksimalt bør ta å behandle en opprykkssøknad.» Altså er ett år en føring for maksimal behandlingstid. Konsekvensen av forslaget i § 3-5 syvende ledd er imidlertid en lovregulering hvor behandlingstiden i praksis normativt settes til ett år, uavhengig av faktisk medgått tid. Således vil forslaget kunne føre til ugunst for søker og unødvendige forsinkelser for ny søknad.

Undertegnede ber derfor om at tidsrammen angitt i forslaget § 3-5 syvende ledd oppmykes fra tre år i de tilfeller hvor sakkyndig komité bruker mindre enn ett år på å vurdere opprykkssøknad, jf. dagens regler:

Blir søknaden avslått på grunn av manglende innfrielse av kvalifikasjonskrav, kan ny søknad sendes inn tidligst tre år etter at forrige søknad ble sendt institusjonen, eller tidligst to år etter at det er gitt melding om avslag.

2.6 **OVERGANGSADGANGEN MÅ INNFØRES NASJONALT, IKKE INSTITUSJONELT (JF. F. § 3-6)**

Generelt støtter undertegnede fleksibel mobilitet innenfor og mellom karrierestigene. Således ansees det svært positivt med foreslått regulering av adgang til å søke overgang mellom stillingskategorier på samme nivå (hhv. førstelektor og førsteamanuensis, og dosent og professor). Imidlertid støttes ikke at myndigheten til å åpne for adgangen tillegges institusjonen. Undertegnede stiller seg bak [Forskerforbundets begrunnelser](#) om at ordningen er søknadsbasert og ikke gir den ansatte *rett* til overgang eller endrede arbeidsoppgaver, samt at det er opp til arbeidsgiver å foreta en endelig vurdering. Institusjonsbasert ordning er begrunnet med potensielle konflikter med arbeidsgivers styringsrett, men selv om ordningen innføres nasjonalt, ivaretas styringsretten med søknadsordning.

Etter dette foreslår også undertegnede at § 3-6 første punktum endres fra gjennomstreket tekst i hakeparentes til:

[Institusjonene kan åpne for at a-] Ansatte kan søke om overgang mellom stillingskategorier på samme nivå.

2.7 OVERGANGSBESTEMMELSENE FOR SØKNAD OM OPPRYKK MÅ UTVIDES OG VARE MINST TRE ÅR ELLER TIDSUAVGRENET FOR ALLEREDE ANSATTE OM FORSLAGET INNFØRES (JF. F. § 5-2)

Om forslaget om å fjerne opprykksadgang til førsteamanuensis innføres, jf. avsnitt 2.3 oven, på tross av uttalte innsigelser fra fagmiljøer og fagorganisasjoner (se f.eks. Khrono-artikler av 29.01. og 20.02.2024), gjøres gjeldende at de foreslåtte overgangsbestemmelsene ikke er tilstrekkelig avbøtende og at de således må utvides/endres.

For universitets- og høyskolelektorer som allerede er ansatt under gjeldende rett og forutsetninger må det gis reelle muligheter til at de skal kunne fullføre et påbegynt doktorgradsløp og likevel få opprykk etter gjeldende regelverk (jf. de foreslåtte skjerpede kvalifikasjonskravene til førsteamanuensisstilling, se avsnitt 2.2). Forslaget vil innebære et betydelig omstillingsbehov i planleggingen både for dem som rammes og for arbeidsgivere som tar høyde for en påregnelig opprykksøknad, og dessuten planlegging av undervisningsressurser og annet i arbeidsplanene. Den foreslåtte varigheten på fem – 5 – kalendermåneder fra forskriften foreslås trådt i kraft 01.08.2024 til søknadsfristen utløper 31.12.2024, ansees således ikke forholdsmessig. Undertegnede slutter seg til [Forskerforbundets begrunnede forslag](#) om at disse overgangsbestemmelsene må vare i minst tre – 3 – år fra forskriften trer i kraft.

Det reises spørsmål om forslaget om å frata ansatte amanuenser, universitetslektorer og høyskolelektorer opprykksadgang til førsteamanuensis står i motstrid med Grunnloven § 97: «Ingen lov må gis tilbakevirkende kraft.» Aktuelle universitetslektorer og høyskolelektorer er i dag ikke låst til dosentstigen, mens forskriftsendringen i praksis vil ha slik tilbakevirkende virkning. Videre fratras amanuenser all opprykksadgang overhodet. Det vil være til ugunst for den enkelte, særlig i form av økonomiske konsekvenser (fremtidig økonomisk tap: de kan være kvalifiserte til opprykk til førsteamanuensis, men ikke førstelektor, og mister således lønnsopprykk) og potensialet for at en som vil ansettes som førsteamanuensis må søke seg bort fra eget arbeidssted i fravær av utlyst stilling som førsteamanuensis (eller faren for at vedkommende ved en ny utlysning samme sted blir utkonkurrert av mer kvalifisert søker). Det gjøres gjeldende at overgangsbestemmelsene må gjelde tidsuavgrenset for ansatte som har blitt ansatt under dagens regelverk.

Etter dette ber undertegnede om at forslaget § 5-2 (p.t. annet ledd) endres i samsvar med det ovennevnte.

Oslo, 15. april 2024

Med vennlig hilsen,

Eirik Tengesdal

REFERANSER

- Database for statistikk om høyere utdanning (DBH) (2024). *Tall og statistikk > Statistikk > Tilsatte > Årsverk tilsatte*. Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. URL: <https://dbh.hkdir.no/> (sist sjekket 12.04.2024).
Meld. St. 16 (2016–2017). *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*. Kunnskapsdepartementet. URL: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20162017/id2536007/>.
Smith, Kari, Katja Hakel & Kristin Skjeldestad (2020). «Universitetslektorer – en neglisjert profesjonsgruppe?» *Uniped* 43(4): 280–297. URL: <https://doi.org/10.18261/issn.1893-8981-2020-04-02>.